

“Lessons-learned” vanuit de media gedurende de eerste COVID-19 golf

Eind 2019 breekt het Corona-virus (COVID-19) uit en verplaatst zich razendsnel over de wereld, waarbij in Nederland de eerste patiënt eind februari 2020 positief werd getest. Aangezien het virus zelf en het verloop ervan onbekend is, wordt gevraagd aan VWS om de ontwikkeling van het virus, bijkomende consequenties, oplossingen en resultaten te monitoren, te documenteren en te analyseren. Bij het programma de Juiste Zorg op de Juiste Plek (JZOJP) wordt onderzocht wat de ontwikkelingen en oplossingsrichtingen zijn die n.a.v. COVID-19 vanuit de overheid, het veld maar ook vanuit burgerinitiatieven ontstaan. Met de pijlers van JZOJP als leidraad heeft dit geresulteerd in een media analyse COVID-19 & JZOJP, zie ook [Documenten - vws#Net](#).

De media analyse richt zich op de periode van 12 maart 2020 tot 1 mei 2020 waarbij landelijke en regionale nieuwsartikelen, maar ook artikelen uit Skipr, NZa en andere zorg gerelateerde nieuwssites zijn geraadpleegd. Verder zijn een aantal bevindingen intern afgestemd met het programma Juiste Zorg Op de Juiste Plek van ZonMw & de Nederlandse Zorgautoriteit (NZa). De nota beschrijft in het kort welke JZOJP-gerelateerde ontwikkelingen en samenwerkingen succesvol & structureel kunnen zijn (ook na COVID-19) om zo bij te dragen aan de vormgeving van het beleid.

Op verzoek van het MT DGLZ is naar aanleiding van de media analyse ook een factsheet opgesteld voor de Begrotingsbehandeling. Daarnaast is er gevraagd om een lessons-learned overzicht te maken ter ondersteuning voor toekomstig beleid, waarbij zowel de positieve als negatieve inzichten worden belicht. Deze lijst is hieronder verder uitgewerkt en is opgesplitst in: Slimme zorg, preventie en domein overstijgende samenwerking.

- **E-health/slimme zorg:** Volgens de geanalyseerde media gaf de eerste COVID-golf de toepassing van E-health een boost gegeven. Huisartsen, ziekenhuizen en verpleeghuizen bleken snel en doelmatig in staat slimme zorg te implementeren. Variërend van de inzet van het COVID-dashboard in ziekenhuizen tot aan vrijwilligers die met een iPad gingen wandelen met ouderen in verpleeghuizen. Mede ondersteund door regelingen vanuit de rijksoverheid nam beeldbellen een hoge vlucht. Alhoewel het gebruik van digitale toepassingen toeneemt, leert de crisis ook dat er nog koudwatervrees is en zowel zorgpersoneel als patiënten en cliënten vaker bepaalde vaardigheden missen.
- **Preventie:** Als het gaat om preventie ging het in het begin van de crisis over de beschikbaarheid van voldoende beschermingsmiddelen. Al vroeg werd in de geanalyseerde media een link gelegd tussen COVID-19 en leefstijl en werd duidelijk dat een ongezonde leefstijl een factor is bij het verloop van een besmetting. Vooral mensen met al bestaande gezondheidsklachten (bv. obesitas) belandden in de eerste golf met COVID-19 op de IC. Dit leidde met name in de eerste fase tot oproepen in de media (onder andere vanuit het zorgveld en wetenschap) om verdergaande stappen te zetten bij het stimuleren van een gezonde leefstijl.
- **Domeinoverstijgende samenwerking:** Samenwerking komt in de eerste COVID-golf volgens de geanalyseerde media snel van de grond. Men is vooral zeer bereid om elkaar te ondersteunen. De rijksoverheid en ZN maken financiële afspraken om zorg blijvend te garanderen (maandelijke continuïteitsbijdrage). Versoepelingen van regelgeving via de NZa en het ACM (o.a. WGP, PGB en MSZ-declaratie) en subsidies voor creatieve COVID-19 oplossingen via ZonMw maken mogelijk dat er snel, creatief en domein overstijgend kan worden samengewerkt. Er is een grote bereidwilligheid van zorgprofessionals en vrijwilligers om hulp aan te bieden tijdens de piek van de crisis. Als een andere manier van werken lukt onder de moeilijke omstandigheden van de coronacrisis, belooft dat volgens de media veel voor de toekomst en de opgaven die samenhangen met de organiseerbaarheid van het stelsel.

Positieve inzichten

E-health

1. **SET Covid-19:** Er was in de media veel aandacht voor de middelen die door VWS in het kader van de Stimuleringsregeling E-health Thuis (SET) zijn vrijgespeeld voor extra digitale toepassingen (50.000 per project). Hiermee is ondersteuning van zorg op afstand voor thuiswonende kwetsbare ouderen en mensen met een chronische ziekte of beperking gefaciliteerd. De SET-regeling gaf bijvoorbeeld de inzet van de SanaCoach een enorme stimulans. Hierdoor staan patiënten met longaandoeningen en hartfalen rechtstreeks digitaal in contact met hun SanaCoach en hoeven zij niet meer naar de polikliniek.¹
2. **NZa regelgeving:** De NZa heeft een regel in de medisch-specialistische zorg tijdelijk verruimd waardoor het eerste face-to-face consult ook op afstand kan worden afgenomen, zoals bijvoorbeeld een digitaal of telefonisch consult. Ziekenhuizen of huisartsen kunnen dit declareren bij de zorgverzekeraar, zonder dat dit gevolgen heeft voor de vergoeding. Patiënten hoeven hierdoor niet naar het ziekenhuis te komen als dat niet echt noodzakelijk is.²
3. **Thuismeetapparatuur LUMC:** Corona patiënten van het LUMC kunnen verder thuis uitzieken door een set meetapparatuur. Zij kunnen hierdoor hun eigen gezondheid monitoren door middel van een COVID-box. In de box zit een thermometer, bloeddrukmeter en saturatiemeter. De waarden worden dagelijks doorgegeven via een telefonisch consult met de zorgverlener. De zorgverlener monitort de symptomen terwijl de patiënt thuis rustig kan herstellen.³

Preventie

4. **Leefstijladviezen:** de grote media-aandacht voor de impact van leefstijl op het ziekteverloop van coronapatiënten wakkerde het belang van een gezonde leefstijl aan. Vanuit de overheid werden o.a. tips en adviezen gedeeld door het Loket Gezond Leven van het RIVM. De adviezen van het loket werden ook aangestipt in een veel besproken wetenschappelijke notitie door TNO en LUMC, waarin wordt gepleit voor meer geld en aandacht voor gezondheidsbevordering. Naast het RIVM kwamen ook andere partijen met leefstijladviezen. NOC*NSF stelde samen met o.a. het AMC-sport- en beweegadviezen in tijden van het coronavirus op.

(Domein overstijgende) samenwerking

5. **Bekostiging tijdelijke corona-units:** Om de zorg in de ziekenhuizen te ontlasten en mensen met corona in een veilige omgeving te kunnen verzorgen, zijn op veel plaatsen tijdelijke zorglocaties ingericht. Deze 'corona-units' bevinden zich in bestaande zorginstellingen en in bijvoorbeeld hotels of evenementenlocaties. De NZa heeft, samen met het Ministerie van VWS, ZN en ActiZ, afspraken gemaakt die het mogelijk maken de extra kosten voor deze zorg te kunnen declareren. Voorbeelden uit de media hierover zijn de tijdelijke corona-units die in Van der Valk hotels zijn opgericht en de opvang van coronapatiënten in Revalidatiecentrum Eemsdelta in Delfzijl. Met name de Van der Valk hotels kregen veel aandacht.
6. **Samenwerking op landelijk en internationaal niveau:** Om het razende tempo waarin het virus om zich heen greep te beslechten is in samenwerking met het ministerie van Defensie een crisisstructuur ingericht. Hiermee konden met militaire precisie patiënten geplaatst worden daar waar plek was. Daarnaast hebben Nederlandse ziekenhuizen een

¹ <https://www.icthealth.nl/nieuws/noodregeling-set-maakt-geld-vrij-voor-digitale-toepassingen/>

² <https://www.nza.nl/actueel/nieuws/2020/03/13/nza-past-regelgeving-aan-vanwege-coronavirus>

³ <https://www.skipr.nl/nieuws/coronapatient-sneller-uit-ziekenhuis-door-thuismeetapparatuur/>

uitgebreid netwerk van regionale grensoverschrijdende samenwerking met ziekenhuizen in België en Duitsland. Deze samenwerking is zeer waardevol gebleken in tijden dat de beschikbare IC-capaciteit in Nederland sterk onder druk stond.

7. Zorgverleners ondersteunen elkaar: De eerste golf leverde een hoge werkdruk op voor de zorgverleners die aan de frontlinie stonden. Om hen te ondersteunen is het platform zorgcompetentiebank.nl opgericht waar zorgverleners zich kunnen melden om vervolgens bij te kunnen springen waar dat nodig is. In de media was er veel waardering voor de inzet van de zorgverleners.

Minder-positieve inzichten

E-health

1. AP: Artsen mogen medisch dossier coronapatiënt niet inzien zonder akkoord: Vanwege het coronavirus komen patiënten vaak niet bij hun eigen huisarts terecht. De arts die ze wel toegewezen krijgen, heeft vaak geen inzage in iemands medisch dossier. Zonder inzage in het dossier kunnen artsen niet zien of iemand een verhoogd risico loopt, bijvoorbeeld vanwege diabetes of hartproblemen. Dit maakt de beslissing om iemand door te sturen naar het ziekenhuis of thuis uit te laten zieken lastiger.⁴
2. KNMG waarschuwt voor 'onveilig' beeldbellen: Beeldbellen via Skype, Zoom, Hangouts, FaceTime en WhatsApp wordt als niet veilig beschouwd, want ze voldoen niet aan alle beveiligingseisen die wet- en regelgeving daaraan stellen, zoals de AVG, NEN en de ISO-normen voor informatiebeveiliging in de zorg. Als voorbeeld noemt de KNMG dat de patiëntgegevens op servers van het bedrijf Facebook kunnen worden opgeslagen.⁵
3. Zestig gerenommeerde wetenschappers, afkomstig van universiteiten en onderzoeksinstituten in Nederland, hebben 13 april 2020 een brief gestuurd aan het kabinet met daarin de waarschuwing om kritisch te kijken naar het nut en de noodzaak van de corona-apps. De briefschrijvers vinden dat de inzet van tracking-tracing apps en apps voor gezondheidsmonitoring impact hebben op meer dan (data)privacy alleen. Volgens hen raken de apps aan de vrijheid van vereniging, het recht op veiligheid, het recht op gezondheid en het recht op non-discriminatie.⁶

Preventie

3. Lockdown leidt tot meer stress en ongezondere leefstijl: Door stress raken mensen tijdens een crisis als deze in de overlevingsmodus. Ze zijn dan minder gevoelig voor prikkels van honger of verzadiging. De bijkomende stress tijdens een crisis als deze kan ook zorgen voor een toename van alcoholgebruik en roken.⁷
4. Duizenden zorgmedewerkers besmet: Bijna een derde van de met COVID-19 besmette mensen is zorgpersoneel (in april 2020). Vooral in thuiszorg, gehandicaptenzorg en verpleeghuizen is de situatie schrijnend. ^{5.1.2e} van de beroepsvereniging Verzorgenden en Verpleegkundigen stelt dat de wijk- en verpleeghuiszorg te lang een blinde vlek is geweest, waardoor veel zorgpersoneel onbeschermd aan het werk is geweest. Medewerkers zijn bang dat ze zelf een bron van verspreiding zijn.⁸

⁴ <https://www.nu.nl/coronavirus/6041751/ap-artsen-mogen-medisch-dossier-coronapatiënt-niet-inzien-zonder-akkoord.html>

⁵ <https://www.skipr.nl/nieuws/knmg-waarschuwt-voor-onveilig-beeldbellen/>

⁶ <https://www.ad.nl/binnenland/meer-dan-zestig-wetenschappers-sturen-samen-brandbrief-aan-kabinet-over-corona-app~a44c5e2d/>

⁷ <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/lockdown-leidt-tot-meer-stress-en-ongezondere-leefstijl~b4800e04/>

⁸ https://www.limburger.nl/cnt/dmf20200414_00156304/duizenden-zorgwerkers-besmet-met-

5. Ondervoeding maakt ouderen vatbaarder voor COVID-19: Een slechte voedingstoestand heeft grote impact op het immuunsysteem. Hierdoor wordt men vatbaarder voor virusinfecties, zoals COVID-19. Goede voeding en voldoende beweging zijn zowel een uitdaging voor ouderen thuis, als voor ouderen in verpleeghuizen. Dat er nu veel ouderen sterven wordt geweten aan COVID-19, maar waarschijnlijk dat een groot deel eraan onderdoor gaat omdat ze niet goed voor zichzelf kunnen zorgen. Ondervoeding wordt niet meegenomen in de sterftecijfers, omdat het vaak niet vastgesteld wordt.⁹

(Domein overstijgende) samenwerking

5. Begin april 2020 meldt Actiz, de branchevereniging van zorgorganisaties dat zij zich zorgen maakt om het tekort aan persoonlijke beschermingsmiddelen (pbm) voor zorgmedewerkers in verpleeghuizen. Zij vindt dat VWS te traag is met de distributie en dat er hierdoor risicovolle situaties ontstaan.¹⁰
6. Sinds april 2020 heerst een inkoop-strijd op de internationale markt voor beademingsapparatuur. VWS plaatst een mega order voor het inkopen van verschillende beademingsapparatuur, bedoeld voor Corona patiënten op de ic's in Nederland. De intensivisten moeite met het schrijven van snelle en adequate trainingsprotocollen voor de bediening van deze apparatuur en ervaren ook problemen bij het organiseren van bijscholing voor de ic-ploegen. Verder is er naast de apparatuur ook behoefte aan wegwerpmaterialen, zoals beademingsslangen en is nog niet duidelijk in kaart gebracht óf er echt behoefte is aan de grote hoeveelheid ingekochte apparaten.¹¹
7. De Ouderenbond, ANBO, senioren organisatie KBO-PCOB en het National Ouderenfonds maakt zich ernstig zorgen over het sociale isolement van ouderen in verpleeghuizen. Door de opgelegde bezoekregeling zien ouderen geen familie of dierbaren. De organisaties zien het gebrek aan contact als een steeds groter wordend probleem voor de ouderen en stelt voor om de regeling te herzien zodat er tenminste één vaste mantelzorger per bewoner mag langskomen.¹²

coronavirus

⁹ <https://www.skipr.nl/nieuws/ondervoeding-maakt-ouderen-vatbaarder-voor-covid-19/>

¹⁰ <https://www.skipr.nl/nieuws/zorgorganisaties-dringen-aan-op-meer-beschermingsmiddelen/>

¹¹ <https://fd.nl/ondernemen/1340221/fabrikant-het-doet-ons-pijn-dat-nederland-te-laet-de-markt-op-is-gegaan>

¹²

https://www.newsdesk.lexisnexis.com/click/?p=aHR0cHM6Ly93d3cubmV3c2Rlc2subGV4aXNuZXhp cy5jb20vYXJ0aWNsZS80MTkzNjA3NTU3OC5odG1sP2hsaD1jNWE1MTE0MSZmaWQ9MTE0NTI5NiZja WQ9TVRBMk9UWXcndWlkPU1URTBPVFF4&a=41936075578&f=UHJpbmQ8s=YWxlcuQ&u=aGYubm 91d2Vuc0BtaW52d3Mubmw&cn=TUJOSVNURVJRSBWW4gVldT&ci=106960&i=470&si=87662&fmi =654562689&e=RGFnYmxhZCB2YW4gaGV0IE5vb3JkZW4&d=114941&t=3&h=1&mbc=Q1QzL2F9 NDE5MzYwNzU1Nzgmcd0xNGUmdj0xJmhsaD1jNWE1MTE0MSZmaWQ9MTE0NTI5NiZ4PXFamzdSLU phbIBzaidNa1FLeUVva2cmdTE9TkQmdTI9dXAtdXJvOnVzZXI6UEEExODcwMzkxNTU&fi=1145296&ai= 201962&wa=1&ac=201962_1587536425000&ck=5c7f7c3a0c55aee0c12299e4a092193b